

*Александар Раковић**

Институт за новију историју Србије, Београд

РЕПУБЛИКА СРБИЈА И РЕПУБЛИКА СРПСКА: ОБОСТРАНИ ИДЕНТИТЕТ ДРЖАВНОСТИ СРБИЈЕ**

Сажетак

Рад путем анализе и упоређивања елемената и симбола државности Краљевине Србије, Републике Србије, Републике Српске и Републике Српске Крајине показује да су, после распада социјалистичке Југославије, Република Српска и Република Српска Крајина обновили идентитет државности Краљевине Србије знатно пре Републике Србије. С тим у вези, рад показује да данас и Република Србија и Република Српска носе идентитет државности Србије па је стога логично да буду уједињене у јединствену Србију.

Кључне речи: Краљевина Србија, Република Србија, Република Српска, Република Српска Крајина, Југославија

Република Српска црпи идентитет своје државности из идентитета државности Краљевине Србије односно Србије. То потврђују елементи и симболи државности Републике Српске у време када је установљена (1992) и који су били на снази док није почео идентитетски интервенционизам Уставног суда Босне и Херцеговине, тзв. високих представника за Босну и Херцеговину и других западних фактора. Но, та наметнута решења која је требало да прекину спону са државним идентитетом Србије морају се посматрати искључиво као

* Имејл-адреса: rakovic@gmail.com.

** Чланак је настао као резултат рада у Институту за новију историју Србије који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, на основу Уговора о реализацији и финансирању научно-истраживачког рада НИО у 2022. години бр. 451-03-68/2022-14/200016 од 4. 2. 2022.

политички интервенционизам против Републике Српске и слободне воље њеног српског народа.

СРПСКА ДРЖАВНОСТ У 19. ВЕКУ И ДО СТВАРАЊА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ДРЖАВЕ (1918)

Кнежевина/Краљевина Србија и Књажевина Црна Гора су у 19. веку установиле модерну српску државност с два државна центра. Државни симболи показивали су тада, као и данас, идентитет и традицију српске државе, и намере Београда и Цетиња да, рецимо, преко „Душановог бијелог орла” (Petrović 1997, 1152) као грба – успоставе идентитетску спону са средњовековном државом Немањића. Модерној српској државности била су потребна и савремена обележја, посебно свесрпска, а реч је о српској тробојној застави.

Српска црвено-плаво-бела тробојка била је од 1835. године застава Кнежевине Србије, најпре је коришћена на трговачким бродовима, а потом као државна и народна (Ljušić 2001a, 109–110). Истоветна тробојка била је у употреби у Црној Гори од 1847. године у време Петра II Петровића на ленти Обилића медаље. Књаз Данило Петровић је 1860. године српску црвено-плаво-белу тробојку утврдио као заставу Књажевине Црне Горе и надаље је коришћена као државна, народна и трговачка (Stamatović 2002, 24–47; Markuš 2007, 64–74).

Према Уставу Краљевине Србије из 1888. године сви грађани сматрани су Србима. Устав из 1888. године је прописао да је грб Краљевине Србије „двоглави бели орао на црвеном штиту с круном краљевском”, „врх обе главе двоглавога белог орла стоји круна краљевска; а испод сваке канце по један кринов цвет”, а „на прсима му је грб Кнежевине Србије ‘бео крст на црвеном штиту са по једним огњилом у сваком углу крста’”. Уставом из 1888. године био је прописан изглед заставе Краљевине Србије „народне су боје: црвена, плава и бела” (Srpske novine 282/1888). Ови државни симболи на истоветан начин нормирани су и у Уставу Краљевине Србије из 1903. године (Srpske novine 127/1903).

Када је реч о Црној Гори, Законик књаза Данила Петровића из 1855. године потврђује да „у овој земљи нема никакве друге народности до једине српске” (Војовић

1982, 131). Уставом Књажевине Црне Горе из 1905. године утврђено је да је грб Књажевине Црне Горе „двоглави бијели орао са царском круном над орловским главама, са царским скиптром у десној, а са шаџом у лијевој канци”, а „на прсима му је лав на црвеном штиту”. У овом уставу је наведен изглед заставе Црне Горе „народне су боје: црвена, плаветна и бијела” (Ustav za Knjaževinu Crnu Goru 1905, čl. 12). Према Закону о народнијем школама у Краљевини Црној Гори из 1911. године задатак „српских народних школа” био је да „шире просвјету и српску писменост у народу” (Zakon o narodnijem školama u Kraljevini Crnoj Gori 1911, čl. 3, čl. 6, čl. 11). У уџбенику Познавање закона који је објављен на Цетињу (1914) стоји: „односно народа наше отаџбине, ми не би никако могли употребити назив ‘црногорски народ’ у смислу народности, пошто су Црногорци по народности Срби, а црногорске народности не постоји” (Dragović i Bakić 1914, 105).

Што се химни тиче, свечана песма „Боже правде” постала је 1882. године химна Краљевине Србије и позивала је на слогу читавог српског народа. Црна Гора је кроз свечану песму „Онам’, онамо” и преко царске круне над белим двоглавим орлом Немањића исказивала претензије да обнови српско царство. Но, то је било сасвим претенциозно. Краљевини Србији било је јасно да је обнова српског царства немогућа (Ljušić 2001b, 184–192). Притом, Краљевина Србија била је територијално, бројчано, економски, демократски и културно супериорнија од Краљевине Црне Горе.

Краљевина Србија изашла је 1918. године из Првог светског рата као победник, док је Краљевина Црна Гора капитулирала 1916. године пред аустроугарским агресором. Стога је било једино решење да се уједињењем Црне Горе са Србијом 26. новембра 1918. године два типа српске државности стопе у државност Краљевине Србије под династијом Карађорђевића (Војовић 1989).

У историјском али и садашњем контексту врло је важно то што су народна већа у Босни и Херцеговини, у чак 42 среза од укупно 56 срезова, током новембра 1918. године прогласила њихово директно присаједињење Краљевини Србији – на простору од Босанске Крајине преко Посавине и Семберије до Подриња и Херцеговине – у географском простору који данас заузима Република Српска (Antić i Kecmanović 2016a, 159–

160). У исто време, Срби у Срему су се определили за директно присаједињење Краљевини Србији, уколико се југословенско уједињење не обави што пре (Đimić 2001, 31–32).

Дакле, попут Срба из Црне Горе, Баната, Бачке и Барање који су се директно присајединили Краљевини Србији, и Срби из Босне и Херцеговине желели су да уђу у састав Краљевине Србије, а не да се – како им је наметнуто – преко Државе Словенаца, Хрвата и Срба присаједине Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца.

ЈУГОСЛОВЕНСКА ДРЖАВНОСТ КАО ФАЗА РАЗВОЈА СРПСКЕ ДРЖАВНОСТИ

Стварањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца/Југославије 1. децембра 1918. године – на челу с династијом Карађорђевића – југословенска државност постала је фаза у развоју српске државности. Наиме, Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца је у међународном поретку сматрана изданком Краљевине Србије и њене државности, а не новоствореном државом (Đimić 2001, 38). Дакле, српска и југословенска државност сматране су једном те истом државношћу.

С тим у вези, када је реч о државном грбу Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, био је изданак државног грба Краљевине Србије са истоветним двоглавим белим орлом, али је штит био модификован да би добио југословенски карактер. С друге стране, распоред боја на застави је измењен као и име службеног језика.

Према Уставу Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца из 1921. „грб је Краљевине Двоглави Бели Орао у полету, на црвеном штиту”, „врх обе главе Двоглавога Белог Орла стоји Круна Краљевине”, а „на прсима орла је штит, на коме су грбови, српски: бео крст на црвеном штиту са по једним огњилом у сваком краку; хрватски: штит са 25 поља црвених и сребрнастих наизменице; словеначки: на плавоме штиту три златне шестокраке звезде. Испод тога бели полумесећ”. Затим, „државна застава је плава, бела, црвена, у водоравном положају према усправном копљу”, а „службени језик Краљевине је српско-хрватско-словеначки” (Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 142.A/1921). Истоветни грб, застава и службени језик били су прописани Уставом

Краљевине Југославије из 1931. године (Službene novine Kraljevine Jugoslavije 200/1931). Химна Краљевине СХС/Југославије била је спој песама „Боже правде”, „Лијепа наша домовино” и „Напреј застава славе” (Arhiv Jugoslavije).

Након победе југословенских комуниста у грађанском рату, који се одвијао током Другог светског рата на простору окупиране Краљевине Југославије (1941–1945), после рата је успостављена револуционарна власт и промењено је државно уређење. Југославија више није била парламентарна монархија на челу са династијом Карађорђевића. Но, социјалистичка Југославија – упркос идеолошком преврату и новом државном уређењу – такође није била нова држава већ је у међународно-правном поретку њена државност била наставак државности Краљевине Југославије (Đimić 2001, 283).

Према Уставу Федеративне Народне Републике Југославије из 1946. године југословенска држава је устројена као „савезна народна држава републиканског облика”, са шест народних република. Грб Федеративне Народне Републике Југославије добио је сасвим нови облик, комунистички по карактеру, с црвеном петокраком звездом, житним класјем и буктињама. На југословенску плаво-бело-црвену тробојку стављена је црвена петокрака звезда (Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije 10/1946). Службени језици су били српскохрватски односно хрватскосрпски, словеначки и македонски. Пансловенска песма „Хеј Словени” била је од 1945. године привремена химна социјалистичке Југославије, а озваничена је тек савезним законом о државним симболима из 1977. године (Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 21/1977).

Према Уставу Народне Републике Србије (1947), једне од шест југословенских република, грб Србије такође је имао комунистички карактер са житним класјем и храстовим гранчицама а на траци која их повезује „су исписане године народних устанака у Србији, 1804. и 1941.”. Грб је засвођивала црвена петокрака звезда, у доњем пољу изнад траке било је сунце, део зупчаника а изнад њих али испод петокраке, налазио се „штит на коме су правилно распоређена четири оцила”. Између оцила није било крста. Застава Народне Републике Србије била је српска црвено-плаво-бела тробојка с црвеном петокраком звездом (Službeni glasnik Narodne Republike Srbije 3/47).

Ови комунистички грбови опстали су на савезном нивоу све до краја Социјалистичке Федеративне Републике Србије (1991/1992), а нису измењени ни Уставом Републике Србије из 1990. године којим је укинута име Социјалистичка Република Србија. Стога је грб социјалистичке Србије остао да важи чак до 2004. године иако је углавном изашао из употребе, посебно након усвајања грба Савезне Републике Југославије (1993). Но, Србија је, према Уставу Републике Србије из 1990. године, била грађанска држава у саставу Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, са српскохрватским језиком и ћириличним писмом као службеним док је латиница била у службеној употреби (*Službeni glasnik Republike Srbije* 1/1990). Дакле, Република Србија, према том уставу, није устројена као национална држава српског народа па чак ни службени језик није био српски већ српскохрватски.

И у Уставу Савезне Републике Југославије из 1992. године стајало је такође да је реч о грађанској држави коју чине Република Србија и Република Црна Гора, за државну заставу одређена је југословенска тробојка, а за химну песма „Хеј, Словени”. Побољшање које је Устав Савезне Републике Југославије донео у односу на Устав Републике Србије из 1990. је установљење српског језика екавског и ијекавског изговора као службеног (*Službeni list Savezne Republike Jugoslavije* 1/1992). У Закону о грбу Савезне Републике Југославије из октобра 1993. године прописано је да је грб двоглави бели (сребрни) орао на чијим је грудима штит са четири оцила и лавом који симболизују Србију и Црну Гору (*Službeni list Savezne Republike Jugoslavije* 66/1993). Грб Савезне Републике Југославије је, дакле, био сасвим далек изданак грба Краљевине Југославије, притом без круне, док је застava Савезне Републике Југославије била истоветна застави Краљевине Југославије. Химна „Хеј, Словени” наслеђена је пак од социјалистичке Југославије.

Но, и ово показује да између државности Краљевине Србије, Краљевине СХС/Југославије, социјалистичке Југославије и Савезне Републике Југославије постоји потпуни континуитет, упркос промени имена државе, њених граница па и државног уређења. Југословенска државност може се до краја тумачити као фаза развоја српске државности. посебно ако се узме у обзир и чињеница да су Република Србија и Република Црна Гора формирале Савезну Републику Југославију која је

2003. године трансформисана у државну заједницу Србија и Црна Гора, са истоветним државним симболима.

Међутим, док је руководству Републике Србије и Савезне Републике Југославије било важније да негује југословенску државност као фазу развоја српске државности, Срби западно од Дрине већ су се 1991. и 1992. године до краја вратили обнови српске државности која је идентитет црпила из државности Краљевине Србије односно Србије.

ОБНОВА ИДЕНТИТЕТА ДРЖАВНОСТИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ И РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ КРАЈИНИ

Током стварања новог поретка на простору Југославије, Република Српска Крајина је 1991. године обновила српску државност, као што српску државност 1992. године обновила и Република Српска.

Према Уставу Републике Српске Крајине (19. децембар 1991.), она је била национална држава српског народа и држава свих грађана који у њој живе. Када је реч о државним симболима, грб Републике Српске Крајине био је двоглави бели орао с круном изнад главе, на грудима са штитом, крстом и оцилима (огњилима), застава је била српска тробојка, а химна „Боже правде”. У Републици Српској Крајини службени су били српски језик и ћирилично писмо, а латиница је била у службеној употреби (*Službeni glasnik Republike Srpske Krajine* 1/1992).

У Уставу Српске Републике Босне и Херцеговине (28. фебруар 1992) стајало је да је „држава српског народа и грађана који у њој живе” (*Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini* 3/1992). Одлуком Народне скупштине српског народа у Босни и Херцеговини (12. август 1992) утврђено је да је име државе Република Српска (*30 godina Narodne skupštine Republike Srpske* 2021, 79). Уставним законом о застави, грбу и химни Републике Српске (1992.) усвојени су као државни симболи српска црвено-плаво-бела тробојна застава, „грб Немањића представљен двоглавим бијелим орлом са круном изнад главе”, „на прсима орла је црвени штит са крстом и четири оцила између кракова крста бијеле боје”, а „химна Републике Српске је пјесма Боже правде” (*Službeni glasnik Republike Srpske* 19/1992).

Иначе, међу предлозима имена за српску државу на простору Босне и Херцеговине био је и предлог Српске радикалне странке да име буде Западна Србија, а српски државни врх у Босни и Херцеговини размишљао је о имену Нова Србија. Међутим, од назива који би садржао именицу Србија за српску државу западно од Дрине одустало се како се не би компликовала позиција Републике Србије (Савезне Републике Југославије) на међународном плану (Nedeljnik 2016).

Према уставима Републике Српске Крајине (1991) и Републике Српске (1992) обе државе требало је да буду федералне јединице Југославије. Међутим, пошто су у Уједињеним нацијама у мају 1992. године признате сецесионистичке републике Словенија, Хрватска и Босна и Херцеговина и након што су Србија и Црна Гора створиле Савезну Републику Југославију (Raković 2015, 116), Република Српска Крајина и Република Српска самим тим су обновили изворну српску државност чији је идентитет утемељен у државности Краљевине Србије из 19. века и 20. века до 1918. године.

С тим у вези не треба да буни то што су се Република Српска и Република Српска Крајина географски нашле изван некадашњих граница Краљевине Србије. Наиме, државност Краљевине Србије и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца/Југославије су једна те иста државност иако је граница 1918. године померена 600 километара на запад. У међународном праву и социјалистичка Југославија била је део тог низа једне те исте државности. Стога је било логично да се при распаду југословенске државности, као фазе развоје српске државности, изворна српска државност обнови било где на простору српског народа који је 1918. године ушао у уједињену српску и југословенску државу.

Будући да је граница једне те исте државе 1918. године проширена из Шапца и са Дрине на Алпе и Јадранско море, обнова српске државности Републике Српске и Републике Српске Крајине задовољава и територијалне критеријуме обнове српске државности, које је Краљевина Србија досегла 1918. године војном и дипломатском победом и уједињењем Срба у једну државу.

Притом, основни елементи државе, у унутрашњем смислу, становништво, територија и власт (Jovanović 1936,

30), у складу су са тим да су Република Српска и Република Српска Крајина обновили идентитет државности Краљевине Србије. Ради се, наиме, о Србима, српској држави и српској власти. И када је реч о елементима идентитета које чине заједничка историја, етничко порекло, родољубље, језик, симболи, вероисповест, митови (Bar-Tal 2000, 81–83), Република Српска и Република Српска Крајина природно се наслањају на идентитет Краљевине Србије и стога га логично и обнављају.

У то, поред осталог, спадају обнова српског динара и српског карактера војске. Република Српска Крајина пустила је у оптицај свој српски динар 1992. године, а Република Српска свој српски динар такође 1992. године. Међутим, пошто је у Савезној Републици Југославији заустављена инфлација, која је исто тако погодила Републику Српску и Републику Српску Крајину, Народна банка Југославије је ради стварања стабилнијег монетарног подручја 15. фебруара 1994. године донела Протокол о регулисању јединствене монетарне политике на подручју Савезне Републике Југославије, Републике Српске и Републике Српске Крајине чиме је уместо оба српска динара платежно средство у Републици Српској и Републици Српској Крајини постао југословенски динар – познат и као „Аврамов динар”. Владе Републике Српске и Републике Српске Крајине донеле су у фебруару 1994. године уредбе о новом динару, истоветне Уредби о новом динару који је у јануару 1994. године донела Влада Савезне Републике Југославије (Brekalo 2012, 115–130).

И називи оружаних снага Војске Републике Српске и Српске војске Крајине изричито су указивали на српски карактер. Попут војног поздрава у Краљевини Србији, старешине Војске Републике Српске поздрављале су војнике поздравом „Помоз’ Бог јунаци”, а војска је одговарала поздравом „Бог ти помогао” (Slobodna Hercegovina 2020). Капе официра Војске Републике Српске биле су официрске шајкаче истоветне оним у војсци Краљевине Србије. У исто време, назив оружаних снага Савезне Републике Југославије био је Војска Југославије.

Република Српска Крајина нестала је 1995. године у агресији хрватских оружаних снага, а Република Српска је 1995. године била приморана да своју српску државу уклопи у лабаву унију Босна и Херцеговина, како је устројена према

Дејтонском мировном споразуму. Република Српска је тиме морала да замени динар конвертибилном марком као заједничком валутом Босне и Херцеговине, која је уведена 22. јуна 1998. године, с две серије папирних новчаница – за Републику Српску и за Федерацију Босне и Херцеговине.

Устав Републике Српске је до 2005. године претрпео многе амандманске измене које су наметане како би се овај устав наводно ускладио са Уставом Босне и Херцеговине. Стога данас у Уставу Републике Српске стоји да су „конститутивни народи” Срби, Бошњаци и Хрвати а службени језици Републике Српске „језик српског народа, језик бошњачког народа и језик хрватског народа”. До сада је, срећом, одбрањено право на постојање држављанства Републике Српске (Ustav Republike Srpske 2015, čl. 13 čl. 15).

Даље, инострани фактор је наметнуо да се укину ентитетске војске чиме је 1. јануара 2006. престала да постоји Војска Републике Српске (Antić i Kesmanović 2016b, 352). Одлуком Уставног суда Босне и Херцеговине од 31. марта 2007. године да „престају да важе” чланови Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске из 1992. године који се односе на грб и химну, Република Српска је такође била приморана да стави ван снаге химну „Боже правде” и државни грб с двоглавим белим орлом Немањића, круном и оцилима. Уставни суд Босне и Херцеговине није довео у питање српску тробојну црвено-плаво-белу заставу Републике Српске (XXXVIII plenarna sjednica Ustavnog suda BiH).

С тим у вези, Република Српска је практично била принуђена да 2007. године донесе Закон о амблему Републике Српске у бојама српске заставе, храстовим венцем, с једном круном која указује на традицију Немањића и другом круном која указује на традицију Котроманића, именом и иницијалом Републике Српске. Амблем Републике Српске усвојен је као „допунски симбол” (Službeni glasnik Republike Srpske 49/2007), извесно – иако то у закону није поменуто – јер грб Републике Српске може бити само грб усвојен 1992. године који указује на спону идентитета државности Републике Српске са идентитетом државности Краљевине Србије односно Србије.

Тај историјски грб српског народа – двоглави бели орао Немањића с круном и оцилима, као и химна „Боже правде” – стављени су у Републици Српској ван снаге јер у Уставном

суду Босне и Херцеговине апсолутну већину чине иностране и муслиманске судије. Попут амблема, Република Српска је добила и алтернативну химну када је Народна скупштина Републике Српске 2008. године за ту намену усвојила песму „Моја Република” (Radio-televizija Србије 2008).

Уставни суд Босне и Херцеговине извршио је правну агресију на Републику Српску и када је 2015. и 2019. године опет истим прегласавањем донео одлуку да је Дан Републике Српске (9. јануар) неуставан празник. Република Српска ову одлуку није применила. Као одговор на ту одлуку Уставног суда Босне и Херцеговине, али и на претње да ће доћи у питање и име Републике Српске, председник Републике Српске Милорад Додик казао је да алтернатива имену Република Српска може бити име Западна Србија (Танјуг 2008).

Одлуке Уставног суда Босне и Херцеговине, тзв. високих представника и других западних фактора да се Републици Српској одузимају елементи и симболи државности треба искључиво схватити као агресивни интервенционизам, против кога би требало да се успостави свесрпски консензус, а истовремено обезбеде поуздани савезници какви би могли бити Русија и Кина (Subotić 2021, 121–123).

Но, државни идентитет Републике Српске мора се тумачити искључиво у складу са изворном вољом српског народа и слободним одлукама институција Републике Српске које, поред осталог, треба да доведу и до повратка одузетих надлежности и јачању српске државности западно од Дрине. Та воља је непорецива – Република Српска је 1992. године обновила идентитет државности Краљевине Србије односно Србије.

ОБНОВА ИДЕНТИТЕТА ДРЖАВНОСТИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

У исто време када су Република Српска и Република Српска Крајина обновили идентитет државности Краљевине Србије, Република Србија то није учинила већ је с Црном Гором наставила да негује југословенски тип државности као фазу у развоју српске државности. У Републици Србији почетком деведесетих година 20. века само је донета препорука да се са српске заставе скине црвена петокрака

звезда, али то није учињено да би се направила спона са идентитетом државности Краљевине Србије већ због тога што је истекло време комунистичким симболима. Дакле, Народна скупштина Републике Србије донела је 21. јула 1992. године препоруку да се српска тробојна црвено-плаво-бела застави користи као застава Републике Србије (*Službeni glasnik Republike Srbije* 49/1992).

Република Србија – у оквиру Савезне Републике Југославије и Државне заједнице Србија и Црна Гора – није до 2004. укинула грб Социјалистичке Републике Србије. Народна скупштина Републике Србије је 17. августа 2004. године донела препоруку да се као државни симбол Републике Србије користи грб Краљевине Србије из 1882. године. Истом препоруком утврђено је да се и као државна и као народна застава користи српска тробојка, а да се за државну химну користи свечана песма „Боже правде” (*Službeni glasnik Republike Srbije* 93/2004).

Србија је тек Уставом Републике Србије из 2006. устројена као „држава српског народа и свих грађана који у њој живе”, свечана песма „Боже правде” постала је државна химна Републике Србије, а српски језик утврђен је као службени (*Službeni glasnik Republike Srbije* 98/2006). Законом о изгледу и употреби грба, заставе и химне Републике Србије (2009) коначно је законски нормирано: „Грб Републике Србије јесте грб утврђен Законом о грбу Краљевине Србије од 16. јуна 1882. године и користи се као Велики грб и као Мали грб”, државна застава Републике Србије утврђена је као црвено-плаво-бела с малим грбом односно двоглавим белим орлом са штитом и четири оцила и круном, народна застава као црвено-плаво-бела тробојка, а за химну је и овим законом потврђена песма „Боже правде” (*Službeni glasnik Republike Srbije* 36/2009).

Ево и како изгледа хронологија обнове идентитета државности Краљевине Србије, кроз елементе и симболе државности. Када је реч о Републици Српској, у овом смислу се узимају у обзир искључиво самосталне одлуке њених државних органа, а нипошто са стране наметнута решења која су имала за циљ само да пониште идентитет Републике Српске и њену спону са идентитетом државности Краљевине Србије односно Србије.

	Краљевина Србија	Република Српска Крајина	Република Српска (самосталне одлуке)	Република Србија
Држава	Монархија, национална држава српског народа	Република, национална држава српског народа и свих грађана (Устав из 1991)	Република, национална држава српског народа и свих грађана (Устав из 1992)	Република, држава свих грађана (Устав из 1990) Република, национална држава српског народа и свих грађана (Устав из 2006)
Застава	Српска тробојка	Српска тробојка (1991–1995)	Српска тробојка (од 1992. до данас)	Југословенска тробојка (1992–2006) Српска тробојка (од 1992. до данас)
Грб	Двоглави бели орао с круном и оцилима	Двоглави бели орао с круном и оцилима (1991–1995)	Двоглави бели орао с круном и оцилима (1992–2007)	Двоглави бели орао без круне и са оцилима и лавом као грб СРЈ (1993–2006) Двоглави бели орао с круном и оцилима као грб Србије (од 2004. до данас)
Химна	Боже правде	Боже правде (1991–1995)	Боже правде (1992–2007)	Хеј, Словени као химна СРЈ (1992–2006) Боже правде као химна Србије (од 2004. до данас)
Војска	Српска војска	Српска војска Крајине (1991–1995)	Војска Републике Српске (1992–2006)	Војска Југославије (1992–2003) Војска Србије и Црне Горе (2003–2006) Војска Србије (од 2006. до данас)
Новац	Српски динар	Српски динар (1992–1994) Југословенски динар (1994–1995)	Српски динар (1992–1994) Југословенски динар (1994–1998)	Југословенски динар (1992–2006) Српски динар (од 2006. до данас)

Дакле, Република Српска је 1992. године обновила идентитет државности Краљевине Србије, а Република Србија обновила је идентитет државности Краљевине Србије чак 12 или 14 година касније односно 2004. и/или 2006. године.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА И РЕПУБЛИКА СРПСКА – ОБЕ СУ СРБИЈЕ

Република Србија и Република Српска донеле су својом вољом одлуку да направе спону с Краљевином Србијом и обнове елементе симболе њене државности. Тиме су се Република Србија и Република Српска самоидентификовале и обострани идентитет државности им је државност Србије. Дакле, Република Србија и Република Српска су две Србије или, боље је рећи – према идентитету државности обе су Србије.

С тим у вези, једини правичан одговор Републике Српске је повратак свих елемената и симбола државности српског народа који сежу у 19. век и 20. век до 1918. године и на чијим темељима је створена Република Српска. Због очите довековне традиције идентитета своје државности, Република Српска не може бити нипошто третирана као „сепаратистичка територија” јер је њен државни идентитет знатно старији од протектората Босна и Херцеговина у који је Република Српска гурнута интервенционизмом западног дела међународне заједнице. Република Српска има непорециво историјско право на државну самосталност.

Руководство Републике Српске понудило је да се, преко повратка одузетих надлежности Републици Српској (Informacija o prenosu nadležnosti sa Republike Srpske на nиво ВиН 2021), дође до разумног решења и да се у оквиру „изворног тумачења” Дејтонског мировног споразума, Босна и Херцеговина врати устројству уније два сасвим самостална субјекта – Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине. Дакле, Република Српска своју државну самосталност може имати у оквиру лабаве уније Босна и Херцеговина. Међутим, уколико се то не покаже као могуће решење – а сигурно неће – Република Српска своју државност може остварити и сасвим самостално или као део ширих српских интеграција.

Но, није добро решење да Република Српска буде самостална држава када се Босна и Херцеговина раздружи односно самодезинтегрише, осим ако самосталност Републике Српске не буде нека наметнута међународна обавеза како би се спречило уједињење са Републиком Србијом. Уколико се тако нешто деси, првом приликом се треба разрешити било каквих терета и обавеза које би спутавале да се српски народ уједини.

С обзиром на то да су Република Србија и Република Српска – обе Србије – оне могу наставити под тим кровом као јединствена Србија: или као унитарна држава или као Савезна Република Србија коју би чиниле Република Србија и Република Српска.

На видiku је, надамо се, моменат када ће Црна Гора обновити српску државност Краљевине Црне Горе (Raković 2018, 205–206). Стога ће поново бити могуће промишљање о реализацији Његошеве визије „све Србије од Дунава до мора” коју је изнео 1847. године на трећој страни *Горског вијенца*.

Логично и праведно решење би било да Република Србија, Република Српска и Црна Гора створе јединствену државу и да им се евентуално придружи Република (Северна) Македонија (Raković 2015, 323; Raković 2019; 7–8). Има и мишљења да српска федерација треба да обухвати шири и дубљи простор од Далмације до Северне Македоније, који укључује и средине у којима су Срби били већина до 1995. године (Stepić 2021, 202). Не постоји нико ко би Србима могао да ускрати право да мисле, говоре и раде на томе да српски народ оствари државно јединство.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Antić, Čedomir, i Nenad Kecmanović. 2016. *Istorija Republike Srpske*. Beograd: Nedeljnik.
- Bar-Tal, Daniel. 2000. *Shared Beliefs in a Society: Social Psychological Analysis*. Thousand Oaks–London–New Delhi: Sage.
- Bojović, Jovan R. 1982. *Zakonik knjaza Danila*. Titograd: Istorijski institut SR Crne Gore.
- Bojović, Jovan R. 1989. *Podgorička skupština 1918: dokumenta*. Gornji Milanovac: Dečje novine.

- Brekalo, Miljenko. 2012. *Ratna monetarna unija SRJ, RS i RSK*. Osijek: Svjetla grada.
- Dimić, Ljubodrag. 2001. *Istorija srpske državnosti: Srbija u Jugoslaviji*. Novi Sad: SANU ogranak u Novom Sadu, Beseda, Društvo istoričara Južnobačkog i Sremskog okruga.
- Dragović, Živko, i Ljubomir A Bakić. 1914. *Poznavanje zakona*. Cetinje: Državna štamparija.
- Jovanović, Slobodan. 1936. *Država*. I tom, Beograd: Geca Kon.
- Ljušić, Radoš. 2001. *Istorija srpske državnosti: Srbija i Crna Gora*. Novi Sad: SANU ogranak u Novom Sadu, Beseda, Društvo istoričara Južnobačkog i Sremskog okruga.
- Markuš, Jovan B. 2007. *Grbovi, zastave i himne u istoriji Crne Gore*. Cetinje: Svetigora.
- Narodna skupština Republike Srpske. 2021. *30 godina Narodne skupštine Republike Srpske*. Banjaluka: Narodna skupština Republike Srpske.
- Narodna skupština Republike Srpske. *Informacija o prenosu nadležnosti sa Republike Srpske na nivo BiH*. 2021. Banjaluka: Narodna skupština Republike Srpske.
- Nedeljnik*. 2016. „Istraživanje: Kako je Republika Srpska dobila ime?” 15. novembar 2016. <http://admin.nedeljnik.rs/nedeljnik/portalnews/istrazivanje-kako-je-republika-srpska-dobila-ime/>.
- Petrović, Nikola I. 1997. *Djela*, Podgorica: CID.
- Petrović, Petar II Njegoš 1847. *Gorski vijenac*, Beč: Slovima č.o.o. Mehitarista, fototipsko izdanje.
- Preporuka o korišćenju grba, zastave i himne Republike Srbije, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 93/2004.
- Preporuka o korišćenju zastave Republike Srbije, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 49/1992.
- Radio-televizija Srbije. 2008. „Novi simboli Republike Srpske”, 16. jul 2008. <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/6177/novi-simboli-republike-srpske.html>.
- Raković, Aleksandar. 2015. *Srbi i religijski intervencionizam 1991–2015. Politički aspekti verskih izazova srpskoj državi i crkvi posle raspada Jugoslavije*. Beograd: Hrišćanski kulturni centar.

- Raković, Aleksandar. 2018. „Otcpljenje Crne Gore (2006): novostečena, a ne obnovljena državnost.” *Srpska politička misao* 60 (2): 195–210. doi: <https://doi.org/10.22182/spm.6022018.11>.
- Raković, Aleksandar. 2019. *Crnogorski separatizam*. Beograd: Catena mundi.
- Slobodna Hercegovina*. 2020. „Pomoz Bog junaci: Prije 28 godina osnovana je Vojska Republike Srpske.” 12. maj 2020. <https://slobodnahercegovina.com/prije-28-godina-je-osnovana-vojska-republike-srpske/>.
- Stamatović, Aleksandar. 2002. *Istine i laži o crnogorskoj zastavi*. Podgorica: Vijeće narodnih skupština Crne Gore.
- Stepić, Milomir. 2021. „Geopolitička perspektiva rekonfiguracije postjugoslovenskog prostora.” *Nacionalni interes* 40 (1): 183–229. doi: <https://doi.org/10.22182/ni.4012021.6>.
- Subotić, Momčilo. 2021. „Republika Srpska u borbi za državnost.” *Politička revija* 70 (4): 105–127. doi: <https://doi.org/10.22182/pr.7042021.6>.
- Tanjug. 2008. „Dodik: Sinonim za Republiku Srpsku može da bude samo Zapadna Srbija.” 17. februar 2019. https://rtv.rs/sr_ci/region/dodik-sinonim-za-republiku-srpsku-moze-da-bude-samo-zapadna-srbija_992520.html.
- Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije, „Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije”, br. 10/1946.
- Ustav Kraljevine Jugoslavije, „Službene novine Kraljevine Jugoslavije”, br. 200/1931.
- Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, „Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca”, br. 142.A/1921.
- Ustav Narodne Republike Srbije, „Službeni glasnik Narodne Republike Srbije”, br. 3/1947.
- Ustav Republike Srbije, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 1/1990.
- Ustav Republike Srbije, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 98/2006.
- Ustav Republike Srpske Krajine, „Službeni glasnik Republike Srpske Krajine”, br. 1/1992.
- Ustav Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 21/92

- Ustav Savezne Republike Jugoslavije, „Službeni list Savezne Republike Jugoslavije”, br. 1/1992.
- Ustav Srpske Republike Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini”, br. 3/1992.
- Ustav za Knjaževinu Crnu Goru. 1905. Cetinje: Državna štamparija.
- Ustav za Kraljevinu Srbiju, „Srpske novine”, br. 127/1903.
- Ustav za Kraljevinu Srbiju, „Srpske novine”, br. 282/1888.
- Ustavni zakon o zastavi, grbu i himni Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 19/1992.
- Ustavnisud.ba. 2007. „XXXVIII plenarna sjednica Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.” 31. mart 2007. <https://www.ustavnisud.ba/sr/xxxviii-plenarna-sjednica>.
- Zakon o amblemu Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 49/2007.
- Zakon o grbu Savezne Republike Jugoslavije, „Službeni list Savezne Republike Jugoslavije”, br. 66/1993.
- Zakon o izgledu i upotrebi grba, zastave i himne Republike Srbije, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 36/2009.
- Zakon o narodnijem školama u Kraljevini Crnoj Gori. 1911. Cetinje: Državna štamparija.
- Zakon o upotrebi grba, zastave i himne Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i o upotrebi lika i imena Predsjednika Republike Josipa Broza Tita, „Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije”, broj 21/1977.

Aleksandar Raković*

Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

**THE REPUBLIC OF SERBIA AND THE REPUBLIC
OF SRPSKA – MUTUAL IDENTITY OF SERBIA'S
STATEHOOD**

Resume

The work by analyzing and comparing the elements and symbols of the statehood of the Kingdom of Serbia, the Republic of Serbia, the Republika Srpska, and the Republika Srpska Krajina shows that, after the breakup of socialist Yugoslavia, the Republika Srpska and the Republika Srpska Krajina renewed the identity of the Kingdom of Serbia. In this regard, the paper shows that today, both the Republic of Serbia and the Republika Srpska bear the identity of the statehood of Serbia, so it is logical that they be united into a united Serbia.

Keywords: Kingdom of Serbia, Republic of Serbia, Republika Srpska, Republika Srpska Krajina, Yugoslavia

* E-mail address: rakovic@gmail.com.

** Овај рад је примљен 02. децембра 2021. године, а прихваћен на састанку Редакције 31. марта 2022. године.